

บทที่ 5

บทสรุป

ในการศึกษาบทบาทของสหรัฐฯ ในกระบวนการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก ปี 2546-2549 ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการในการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก โดยรูปแบบการปกครองแบบใหม่ ซึ่งสหรัฐฯ ได้เข้ามามีบทบาทในการวางรูปแบบและมีอิทธิพลต่อการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก รวมถึงศึกษาถึงผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของประเทศอื่น ๆ

ผู้ศึกษาตั้งสมมติฐานเพื่อเป็นคำตอบเบื้องต้นในการวิจัย คือ การดำเนินการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรักตามไปกระบวนการประชาธิปไตย โดยการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐฯ นั้น จะนำมาซึ่งความแตกแยกในประเทศอิรัก อันอาจก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างกันของกลุ่มต่างๆ ในอิรัก โดยทฤษฎีและแนวคิดที่ผู้ศึกษานำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ ได้แก่ แนวคิดสัจนิยมใหม่ (Neo-Realism) และแนวคิดเรื่องผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interests)

คำจำกัดความของสงครามกลางเมือง

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า สมมติฐานที่ระบุว่า “การดำเนินการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรักตามกระบวนการประชาธิปไตย โดยการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐฯ นั้น จะนำมาซึ่งความแตกแยกในประเทศอิรัก อันอาจก่อให้เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างกันของกลุ่มต่าง ๆ ในอิรัก” นั้น ก่อนอื่นคงต้องให้คำจำกัดความของคำว่าสงครามกลางเมือง เสียก่อน

สงครามกลางเมือง คือ สงครามซึ่งฝ่ายต่าง ๆ ที่เข้าร่วมต่างอยู่ในสังคม วัฒนธรรม และเชื้อชาติเดียวกัน เป็นการต่อสู้เพื่ออำนาจทางการเมืองหรือการเข้าครอบครองพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง สงครามกลางเมืองบางครั้งถูกจัดรวมอยู่ในระบบของการปฏิวัติด้วย เมื่อเกิดการจัดโครงสร้างใหม่ทางสังคมเกิดขึ้นโดยอาจนำมาซึ่งผลลัพธ์ในการเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ได้ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะบรรลุผลหรือไม่ต่างก็ได้รับการจัดอยู่ในคำจำกัดความของ**สงครามกลางเมือง** หากมีการจัดกองกำลังเข้าต่อสู้ระหว่างกันในรูปแบบของสงคราม (conventional battles)

นักประวัติศาสตร์บางคนได้เน้นย้ำถึงมาตรฐาน (criteria) สำหรับ**สงครามกลางเมือง** ว่าจะต้องเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นและดำเนินไประหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับการจัดตั้งหรือเป็นของภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งของประเทศ¹ จากคำจำกัดความดังกล่าว มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในประเทศอิรัก ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศอิรักเอง โดยเหตุการณ์ความรุนแรงต่าง ๆ นั้น มีความรุนแรงและเลวร้ายถึงขั้นที่จะเรียกได้ว่าเป็น**สงครามกลางเมือง**ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในอิรัก เนื่องจากรูปแบบในความรุนแรงที่เกิดขึ้น เป็นไปในลักษณะของการก่อความไม่สงบด้วยความรุนแรงจากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ให้เกิดความวุ่นวาย และมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการแตกแยกของประเทศ

นอกจากนี้ การดำเนินการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรักตามกระบวนการประชาธิปไตย โดยการเข้ามามีบทบาทของสหรัฐฯ นั้น นำมาซึ่ง**ความแตกแยกที่รุนแรง**ในประเทศอิรัก ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ โดยผู้ศึกษาพบว่า ภายหลังจากปี พ.ศ. 2546 ที่สหรัฐฯ ได้ก้าวเข้ามาใช้อำนาจ บทบาทและอิทธิพลในประเทศอิรัก พร้อม ๆ กับการนำเอากระบวนการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยเข้ามาดำเนินการในประเทศอิรักนั้น ได้ก่อให้เกิดคำถามและปัญหาในประเทศอิรักมากมาย นับตั้งแต่การเริ่มต้นกระบวนการของการเมืองในแบบประชาธิปไตยนั้น ก็นำมาซึ่งคำถามเกี่ยวกับความชอบธรรมในการดำเนินการของสหรัฐฯ

ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อกระบวนการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก

ผู้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อกระบวนการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรักนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือ ปัจจัยภายในประเทศอิรักเอง และปัจจัยที่มาจากภายนอกอิรัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของมหาอำนาจโลก ได้แก่ สหรัฐฯ นั่นเอง ซึ่งมีความเชื่อมโยงและส่งอิทธิพลซึ่งกันและกัน

ในส่วนของปัจจัยในประเทศอิรักนั้น สหรัฐฯ และประเทศภายนอกก็ได้เข้ามามีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ผู้ศึกษาพบว่า นับตั้งแต่สหรัฐฯ ได้ประกาศสิ้นสุดสงครามอิรักเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2546 กระบวนการทางการเมืองในอิรัก ได้ดำเนินได้ถูกกำหนดโดยสหรัฐฯ ให้มีการดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอน ในแนวทางที่เรียกได้ว่าเป็นการสร้างประชาธิปไตยในแบบสหรัฐฯ บนผืนแผ่นดินอิรักอย่างเต็มตัว ภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญชั่วคราว (Transitional Administration Law: TAL) สรุปได้ตารางต่อไปนี้

¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_war accessed on 1 November 2006.

ตารางที่ 3: สรุปกระบวนการทางการเมืองในอิรักภายใต้กรอบรัฐธรรมนูญชั่วคราว

ขั้นตอนการดำเนินการ	กำหนดการ	หมายเหตุ
1. การรับรองรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว	8 มีนาคม 2547	รับรองโดยสภาปกครองอิรัก ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนกลุ่มต่างๆ
2. คณะบริหารประเทศชั่วคราวของกองกำลังพันธมิตร (Coalition Provisional Authority) จัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลอิรัก	1 มิถุนายน 2547	จัดตั้งตามกำหนดโดยมีนายอียาด อาละวี เป็นนายกรัฐมนตรี
3. สหรัฐฯ (CPA) ส่งมอบอำนาจให้กับอิรัก (IIG)	30 มิถุนายน 2547	ส่งมอบเร็วขึ้น คือ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2547
4. จัดการเลือกตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ (National Assembly) เพื่อทำหน้าที่ในการจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Iraqi Transitional Government – ITG)	ภายในสิ้นเดือนธันวาคม 2547 หรืออย่างช้าไม่เกิน 31 มกราคม 2548	จัดการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 30 มกราคม 2548
5. สมัชชาแห่งชาติเลือกประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี 2 คน	6 เมษายน 2548	นายญะลาล กุอลาบानी ผู้นำชาวเคิร์ด ได้รับการเลือกเป็นประธานาธิบดี และรองประธานาธิบดี 2 คน ได้แก่ นายกอซีย์ญาวีร์ ผู้นำชาวซุนนี และนายอะห์เหม็ด อับดุล มะฮ์ดี ชาวชีอะฮ์

ขั้นตอนการดำเนินการ	กำหนดการ	หมายเหตุ
6. สมัชชาแห่งชาติให้การรับรองนายกรัฐมนตรีคนใหม่ ซึ่งเสนอชื่อโดยประธานาธิบดี	7 เมษายน 2548	เลือกนายอิบรอฮีม อัล-ญะฮ์ฟีรี ผู้นำ พรรคอะฮ์วะฮ์ อิสลามียะฮ์ ชาว ชีอะฮ์ เป็น นายกรัฐมนตรี
7. นายกรัฐมนตรีจัดตั้งคณะรัฐมนตรี	ภายในหนึ่งเดือน นับตั้งแต่วันที่รับ แต่งตั้ง เป็น นายกรัฐมนตรี	ได้ แต่งตั้ง คณะรัฐมนตรีเมื่อ ช่วง 3-7 พฤษภาคม 2548
8. การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร	ภายใน 15 สิงหาคม 2548	ดำเนินการแล้ว
9. การลงประชามติรับรองรัฐธรรมนูญฉบับถาวร	ภายใน 15 ตุลาคม 2548	ดำเนินการแล้ว
10. จัดการเลือกตั้งทั่วไป	ภายใน 15 ธันวาคม 2548	ดำเนินการแล้ว

ขั้นตอนการดำเนินการ	กำหนดการ	หมายเหตุ
11. จัดตั้งรัฐบาลถาวรอิรัก (Permanent Government)	ภายใน 31 ธันวาคม 2548	นายนูรี อัล-มาลิกี นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของอิรักได้เสนอรายชื่อคณะรัฐมนตรีให้สภาแห่งชาติรับรอง เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2549 ซึ่งถือว่าการกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองจากการเมืองจากสหรัฐสู่ประชาชนชาวอิรักได้เสร็จสิ้นสมบูรณ์

จากตารางเมื่อพิจารณาด้านกระบวนการทางการเมืองในอิรักนั้นว่ามีความคืบหน้าพอสมควร หลังจากความพยายามในการแก้ไขปัญหาของหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐฯ ที่ต้องการเห็นความปรองดองเกิดขึ้นในอิรัก อย่างไรก็ตาม ความคืบหน้าดังกล่าวก็ยังคงเป็นแค่เพียง “รูปแบบ” กล่าวคือ การมีประชาธิปไตยเกิดขึ้น และมีตารางกำหนดพัฒนาการทางการเมืองที่ชัดเจน แต่ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางการเมืองที่แท้จริง คือ ปัจจัยภายในของอิรัก

ปัจจัยภายในที่สำคัญของอิรัก ได้แก่

1. ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมอิรัก กล่าวคือ สถานการณ์การเมืองที่เกิดขึ้น เท่ากับเป็นการกลับหัวปริamidลง โดยใช้ชาวชีอะฮ์ ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 60 ที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของชาวซุนนีมานานนับพันปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการปกครองของอดีตประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน กลับขึ้นไป

เป็นชนชั้นปกครองเหนือชาวซุนนี ซึ่งมีอิทธิพลในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศอิรักอย่างมาก รวมทั้งประเทศอาหรับอื่น ๆ มาอย่างยาวนาน ในขณะที่กลุ่มของชาวซุนนี ซึ่งเป็นอดีตชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญในการปกครองอิรักมาตั้งแต่อดีต ถูกลดบทบาทลงอย่างมากในการปกครองอิรักในปัจจุบัน โดยกลุ่มชาวเคิร์ด ชนกลุ่มน้อยที่สำคัญ ซึ่งได้ทำการต่อสู้เพื่อสิทธิอันชอบธรรมในการปกครองตนเองมาโดยตลอด ก็ยังคงเรียกร้องสิทธินั้น ภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเด็นที่ทั้งฝ่ายซีกะฮ์และฝ่ายซุนนีไม่สามารถยินยอมให้เกิดขึ้นได้ เนื่องจากส่งผลถึงความมั่นคงและการคงอยู่ของชาติอิรักโดยรวม

2. เสถียรภาพของรัฐบาลเฉพาะกาล เนื่องจากการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มชาวซีกะฮ์ กลุ่มชาวซุนนี และกลุ่มชาวเคิร์ด หรือแม้แต่ภายในกลุ่มชาวซีกะฮ์ด้วยกันเอง ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาล นอกจากนี้ การแต่งตั้งรัฐมนตรีบางคนก็ไม่ได้รับการยอมรับ อาทิ นายอะห์เหม็ด ชาละบี รองนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีสายสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับสหรัฐฯ และเชื่อว่าเป็นแหล่งข้อมูลของสหรัฐฯ ในช่วงที่มีความพยายามโค่นล้มรัฐบาลของอดีตประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องอาวุธร้ายแรง (WMD) ที่สหรัฐฯ ประกาศว่าอิรักมีการครอบครองไว้ และต่อมาก็ไม่สามารถพิสูจน์ถึงข้อกล่าวหานี้ได้² ก็ไม่ได้รับการยอมรับจากโลกอาหรับ เนื่องจากเคยต้องคดีข้อโกงที่จอร์แดนในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 (2523)³ หรือแม้แต่อดีตนายกรัฐมนตรีอัล-ญะฮ์ฟะรี ก็ยังไม่ได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มชาวซีกะฮ์ของอะญาตุลลอฮ์อะลี อัล-ซิสตานี เนื่องจากในช่วงหลังนายอัล-ญะฮ์ฟะรี มีความใกล้ชิดมากขึ้นกับกลุ่มสภาสูงสุดเพื่อการปฏิวัติอิสลามของอิรัก (SCIRI) ซึ่งมีความใกล้ชิดกับอิหร่าน ซึ่งตัวนายอัล-ญะฮ์ฟะรีเองก็มีความใกล้ชิดกับประเทศอิหร่าน เนื่องจากเคยลี้ภัยไปอาศัยอยู่ในอิหร่านเป็นเวลาหลายปี นับตั้งแต่ปี 2523-2532⁴

² http://news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/middle_east/2925785.stm accessed on 1 November 2006.

³ Ibid.

⁴ Sami Moubayed, *The Waxing of the Shi'ite crescent*, available on http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/GD20Ak01.html.

อย่างไรก็ดี แม้ว่ารัฐบาลเฉพาะกาลภายใต้การนำของนายอัล-ญะซีฟีรี เป็นเพียงรัฐบาลบริหารประเทศในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลถาวร ทว่า รัฐบาลถาวรของอิรักภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีนูรี อัล-มาลิกี ผู้นำอีกคนของกลุ่มชาวชีอะฮ์ โดยดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคคอะวะฮ์ อิสลามียะฮ์ ซึ่งมีนายอัล-ญะซีฟีรี เป็นผู้นำพรรค ย่อมเป็นการแสดงให้เห็นบทบาทและพลังอันยิ่งใหญ่ของชาวชีอะฮ์ในอิรัก และการที่ชั่วคราวทางการเมืองอิรักยังอยู่ในมือของพรรคคอะวะฮ์ อิสลามียะฮ์ ทำให้เห็นว่าบทบาททางการเมืองและการครองอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในช่วงการจัดตั้งรัฐบาลถาวรนี้ยังคงไม่เปลี่ยนแปลงไปจากรัฐบาลชั่วคราว แต่จากความล่าช้าในการเจรจาเพื่อจัดตั้งคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลถาวรของอิรักซึ่งใช้ระยะเวลายาวนาน เนื่องจากไม่สามารถตกลงกันได้ในผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ แม้ว่าหลายฝ่ายทั้งภายในอิรักเอง และมหาอำนาจภายนอก เช่น สหรัฐฯ และองค์การสหประชาชาติ จะได้ใช้ความพยายามในการช่วยผลักดันการเจรจาในกระบวนการทางการเมือง ดังจะเห็นได้ชัดจากการที่นายอิบรอฮีม อัล-ญะซีฟีรี นายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชั่วคราวอิรัก (Iraqi Transitional Government) และเป็นหัวหน้าพรรคคอะวะฮ์ แคนนำในพรรคพันธมิตรเอกภาพของชาวอิรัก (United Iraq Alliance - UIA) ของชาวชีอะฮ์ ซึ่งได้รับเลือกตั้งจำนวน 130 ที่นั่งจาก 275 ที่นั่งในรัฐสภาอิรักในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนธันวาคม 2548 ได้ประกาศแสดงท่าทีพร้อมที่จะถอนตัวจากการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของอิรัก ในรัฐบาลชุดใหม่ของอิรัก โดยกล่าวว่า ตนยินดีหากพรรคพันธมิตรเอกภาพของชาวอิรัก (UIA) จะพิจารณาเสนอชื่อบุคคลอื่นที่มีความเหมาะสมกว่า เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2549⁵

โดยก่อนหน้านี้ นายอัล-ญะซีฟีรี ได้รับการเสนอชื่อจากพรรคพันธมิตรเอกภาพของชาวอิรัก (UIA) เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2549 ให้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีอิรัก ซึ่งทำให้เกิดการต่อต้านอย่างหนักจากกลุ่มชาวซุนนี และกลุ่มชาวเคิร์ด โดยกล่าวหาว่า รัฐบาลของนายอัล-ญะซีฟีรี ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ความรุนแรงและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในอิรักได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ย่ำว่าปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลให้กระบวนการทางการเมืองในอิรักได้ประสบความชะงักกันเป็นเวลากว่า 4 เดือนภายหลังจากการเลือกตั้ง ซึ่งยังไม่สามารถเปิดประชุมสภา รวมทั้งยังไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลถาวรของอิรักได้

⁵ http://www.usatoday.com/news/world/iraq/2006-04-20-prime-minister_x.htm accessed on 22 April 2006.

นอกจากปัญหาความไม่สงบและการก่อการร้ายในอิรักแล้ว อิรักยังประสบปัญหาทางการเมือง โดยที่ผ่านมา ประเทศที่มีบทบาทสำคัญในภูมิภาค เช่น อียิปต์ และจอร์แดน รวมทั้งสันนิบาตอาหรับ ได้พยายามเรียกร้องให้มีการสร้างความปรองดองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ขณะที่สหรัฐฯ และพันธมิตร พยายามผลักดันให้กระบวนการทางการเมืองมีความคืบหน้า เพื่อนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลถาวรอิรัก ซึ่งจะถือว่าการสร้างประชาธิปไตยในอิรักได้ประสบความสำเร็จ การที่นายอัล-ญะฮ์ฟีรี ยินยอมที่จะไม่รับตำแหน่งในครั้งนี้ ถือว่าได้ช่วยคลี่คลายปัญหาทางการเมืองของอิรักไปได้มาก ทั้งนี้มีรายงานข่าวว่า พัฒนาการครั้งนี้ เป็นผลจากการเจรจาระหว่างนายอัชรอฟ กอซี (Ashraf Qazi) ผู้แทนพิเศษขององค์การสหประชาชาติ กับแกนนำกลุ่มชีอะฮ์

เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ยังมีความไม่แน่นอนเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ที่สำคัญ การแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ก็ยังคงดำเนินไปอย่างเข้มข้น โดยมหาอำนาจภายนอก โดยเฉพาะสหรัฐฯ ยังคงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างให้เกิดเสถียรภาพและความสงบทางการเมืองและสังคมของอิรัก

3. กระบวนการถ่ายโอนอำนาจที่ไม่สมบูรณ์ ก่อนหน้านี้หลายฝ่ายกังวลว่า ความล่าช้าในการจัดตั้งรัฐบาลเฉพาะกาลของอิรัก จะส่งผลกระทบต่อการจัดทำรัฐธรรมนูญถาวร ซึ่งจะส่งผลถึงกำหนดการเลือกตั้งทั่วไปที่จะเกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม 2548 อันจะทำให้หนทางในการสร้างเสถียรภาพในอิรักยังคงอีกยาวไกล นอกจากนี้ ถือว่าการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองของอิรักยังไม่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ ซึ่งเป็นเหตุผลให้กองกำลังสหรัฐฯ และพันธมิตรยังคงอยู่ในอิรักต่อไป และแม้ว่าในปัจจุบัน อิรักจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลถาวรได้อย่างเป็นทางการแล้ว แต่ความไม่สงบก็ยังคงเกิดขึ้น และดูที่ท่าทีที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะภายหลังจากการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ทำให้กองกำลังสหรัฐฯ และพันธมิตรยังคงไม่สามารถถอนกำลังออกจากอิรักได้ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ไม่มั่นคงและไม่มีเสถียรภาพในอิรัก และเป็นการแสดงให้เห็นว่า การถ่ายโอนอำนาจจากสหรัฐฯ มาสู่ประชาชนชาวอิรักนั้น ยังเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์

4. ปัญหาความแตกต่างในเรื่องผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่ม โดย

กลุ่มชาวซีอะฮ์: ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ ต้องการแสวงหาอำนาจและบทบาททางการเมือง หลังจากถูกกดขี่จากกลุ่มชนนี้ในสมัยอดีตประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน ทั้งนี้ กลุ่มซีอะฮ์ ต้องการผลักดันให้หลักคำสอนทางศาสนา เป็นที่มาสำคัญ (source) ของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญฉนวน

กลุ่มชาวซุนนี่: ซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจเก่า มีความหวงเกรงการเข้าครอบครองอำนาจของกลุ่มชาวซีอะฮ์ ที่ผ่านมา กลุ่มซุนนี่เป็นกลุ่มต่อต้านหลักที่ปะทะกับกองกำลังสหรัฐฯ และพันธมิตร เนื่องจากเป็นอดีตกองกำลังป้องกันสาธารณรัฐ (Republican Guard) ของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน และยังเป็นอาหรับชาตินิยม (อดีตพรรคบาธ) ที่ต่อต้านอิทธิพลของชาติตะวันตกมาโดยตลอด นอกจากนี้ บางส่วนยังถูกมองว่ามีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอัล กออิดะฮ์ ที่ก่อวินาศกรรมขั้วขวางกระบวนการฟื้นฟูบูรณะอิรัก

ที่ผ่านมา แม้การจัดการเลือกตั้งสมัชชาแห่งชาติที่ผ่านมา ไม่ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากกลุ่มซุนนี่ก็ตาม แต่สหรัฐฯ และหลายฝ่าย ต่างเห็นความจำเป็นที่จะต้องดึงกลุ่มซุนนี่ เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการประเทศอิรักมาตลอด

กลุ่มชาวเคิร์ด: เป็นชนกลุ่มน้อยที่กลายเป็นตัวแปรสำคัญในความขัดแย้งระหว่างกลุ่มซีอะฮ์และชาวซุนนี่ รวมทั้งความขัดแย้งภายในระหว่างกลุ่มซีอะฮ์ นอกจากนี้ การที่ได้รับจำนวนที่นั่งในสมัชชาแห่งชาติมาก เมื่อเทียบกับสัดส่วนประชากร ทำให้กลุ่มเคิร์ดได้รับตำแหน่งสำคัญหลายตำแหน่ง ทั้งนี้ กลุ่มเคิร์ดต้องการผลักดันให้รัฐธรรมนูญฉนวนระบุถึงการปกครองในรูปแบบสหพันธรัฐ (Federal) ซึ่งจะทำให้กลุ่มชาวเคิร์ดได้รับประโยชน์จากการปกครองตนเอง

5. กลุ่มก่อการร้ายในอิรัก จากการที่นายกรัฐมนตรีนูรี อัล-มาลิกี ได้ประกาศนโยบายของรัฐบาลใหม่ของอิรักเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2549 โดยเน้นว่านโยบายที่สำคัญประการหนึ่ง คือ นโยบายการต่อต้านการก่อการร้ายในอิรัก ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประเด็นเร่งด่วนที่ทุกฝ่ายในรัฐบาลถือว่าเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน เนื่องจากการก่อการร้ายในประเทศอิรัก เป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและการคงอยู่ของรัฐ (national survival) รวมถึงเป็นผลประโยชน์ของสหรัฐฯ กล่าวคือ หากปราบปรามได้ก็จะไม่เป็นภัยคุกคามต่อกองทัพสหรัฐฯ ในอิรักและต่อสหรัฐฯ โดยรวม และถือว่าสหรัฐฯ ได้รับชัยชนะในสงครามเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายในสมรภูมิที่อิรัก

6. การฟื้นฟูเศรษฐกิจของอิรัก ปัญหาความไม่ปลอดภัยในอิรักเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของอิรัก โดยเฉพาะอุตสาหกรรมน้ำมัน ซึ่งมีการโจมตีแหล่งผลิตและท่อส่งน้ำมันในพื้นที่ต่าง ๆ โดยกลุ่มก่อการร้าย ขณะนี้อิรักมีไฟฟ้าใช้เพียงวันละ 4 ชั่วโมง ซึ่งนับเป็นอุปสรรคสำคัญของการฟื้นฟูเศรษฐกิจโดยรวมของอิรัก ทั้งนี้ มีรายงานข่าวเกี่ยวกับการที่ชาวอิรักจำนวนมากเตรียมอพยพออกนอกประเทศ เนื่องจากความไม่ปลอดภัย โดยในปัจจุบันมีชาวอิรักอพยพไปอยู่ในจอร์แดนประมาณ 1 ล้านคน และมีชนชั้นล่างอีกจำนวนหลายแสนคนที่เตรียมอพยพไปอยู่ที่ซีเรีย⁶

นอกจากนี้ ในประเด็นน้ำมันนั้น มีผลโดยตรงต่อการสร้างความมั่นคงทางการเมืองในอิรัก โดย Shiekh Abdul ahman Munshid หัวหน้าเผ่า Obeidi ในอิรักได้ให้ความเห็นว่า “หากรัฐบาลอิรักต้องการสร้างความสมานฉันท์ในชาติให้ประสบผลสำเร็จและเพื่อนำไปสู่การยุติความรุนแรง พวกเขาต้องปลดปล่อยประธานาธิบดีและยุติการครอบครอง” “แต่สิ่งที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือ เมืองเคอร์คุกต้องไม่กลายเป็นส่วนหนึ่งของแคว้นคูรดิสถาน เมืองเคอร์คุกเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอิรัก และเราจะทำทุกวิถีทางเพื่อป้องกันการแบ่งแยกในอิรัก”

"If the Iraqi government wants national reconciliation to succeed and for the violence to end, they have to quickly release the president and end the occupation," said Sheikh Abdul Rahman Munshid, of the Obeidi tribe. "But most important of all," he added, "Kirkuk must never become part of Kurdistan. It is an Iraqi city, and we will take all routes to prevent the divisions of Iraq."⁷

⁶ Kenneth M. Pollack and Daniel L. Byman, *Iraqi Refugees: Carrier of Conflict*, The Atlantic Monthly, November 2006, available in <http://www.brookings.edu/views/articles/byman/20061101.htm>

⁷ <http://www.guardian.co.uk/Iraq/Story/0,,1932789,00.html> accessed on 2 November 2006.

ทั้งนี้ ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าประเด็นพื้นที่ในการครอบครองดินแดนของกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศอิรักนั้น พื้นที่ในการครอบครองของกลุ่มชาวเคิร์ด โดยเฉพาะในบริเวณเมืองเคอร์คุก ซึ่งชาวเคิร์ดเรียกร้องให้มีการให้สิทธิในการปกครองตนเอง มีประเด็นของทรัพยากรน้ำมันมากมาย มหาศาลในบริเวณดังกล่าว ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของอิรัก ดังนั้น การที่ชาวเคิร์ดเรียกร้องให้มีการให้อำนาจในการปกครองตนเอง และการปกครองประเทศ ในแบบสหพันธรัฐ (Federalism) ซึ่งจะเป็นการมอบสิทธิในการปกครองและดูแลจัดสรรผลประโยชน์ที่ได้จากน้ำมันแก่ชาวเคิร์ดโดยชอบธรรมนั้น เป็นสิ่งที่ชาวซีอัสและซุนนีไม่ยินยอมต่อข้อเรียกร้องที่ถือได้ว่าเป็นผลประโยชน์แห่งชาติอันสูงสุดของชาวเคิร์ดที่ทำการเรียกร้องมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน เนื่องจากจะไปกระทบต่อความคงอยู่ของชาติ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และผลประโยชน์แห่งชาติโดยรวมของประเทศอิรักโดยรวม นั่นเอง

ดังนั้น ผลประโยชน์แห่งชาติของทั้งสหรัฐฯ เองและกลุ่มต่าง ๆ ในอิรัก เป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดทิศทาง นโยบาย ยุทธศาสตร์ของทั้งสองประเทศ กล่าวคือ เป็นปัจจัยสำคัญของสหรัฐฯ ในการพิจารณานโยบายและยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ที่จะมีต่ออิรัก ขณะเดียวกัน ผลประโยชน์แห่งชาติที่กลุ่มต่าง ๆ ในอิรัก ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาวซุนนี กลุ่มชาวซีอัสและกลุ่มชาวเคิร์ด ต่างยึดมั่นในการเจรจาและดำเนินการทางการเมืองระหว่างกัน

อย่างไรก็ดี จากการที่มีตัวแสดงหลักที่มาเกี่ยวข้องของประเด็นนี้หลายตัวแสดง ซึ่งแต่ละตัวแสดง (กลุ่ม) ก็มีผลประโยชน์และประเด็นของตนที่แตกต่างกัน และเป็นความแตกต่างที่ยากจะประสานกันได้ โดยต่างฝ่ายต่างพยายามเรียกร้องถึงการมีอำนาจและบทบาทในอิรัก ไม่ว่าจะเป็นทางการเมือง เศรษฐกิจหรือทางสังคม ความขัดแย้งจึงก่อเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลา และเป็นชนวนที่นำไปสู่ความไม่มั่นคงทางการเมืองและความรุนแรงในสังคมอิรักในที่สุด

ทั้งนี้ สาเหตุที่เหตุการณ์ในอิรักรุนแรงและยืดเยื้อ นั้น แต่เดิมหลายฝ่ายมองว่า มีสาเหตุมาจากการมีอิทธิพลจากภายนอกเข้าไปแทรกแซงในอิรัก อาทิ จากกลุ่มหรือขบวนการต่าง ๆ จากประเทศรอบข้าง เช่น ซีเรีย จอร์แดน ตุรกี แต่จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า สาเหตุดังกล่าว มิใช่ปัจจัยหลักที่ทำให้สถานการณ์ในอิรักทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และข้อเท็จจริงที่ว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในอิรัก มิใช่เกิดจากการที่ประชาชนอิรักทำการต่อต้านกองกำลังพันธมิตรเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการกระทำเพื่อต่อต้านระหว่างกลุ่มที่มีผลประโยชน์ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีปัจจัยที่กระทบต่อด้านจิตวิทยาต่อประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในอิรัก ซึ่งมีการรับรู้ต่อปัจจัย

ดังกล่าวแตกต่างกัน ดังเช่น ในกรณีการประหารชีวิตของอดีตรัฐมนตรีาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2549 ซึ่งได้เป็นการแสดงให้เห็นภาพของประชาชน 2 ฝ่ายที่มีความรู้สึกและการแสดงออกที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ชาวซีอะห์และชาวเคิร์ดในอิรัก ต่างออกมาแสดงความยินดีและร่วมฉลองในเหตุการณ์สำคัญนี้ ในขณะที่ชาวซุนนีได้แสดงความโกรธแค้นต่อการตัดสินดังกล่าวเป็นอย่างมาก และได้แสดงออกด้วยความรุนแรงในหลายพื้นที่ในอิรัก โดยเฉพาะพื้นที่ในความครอบครองของชาวซุนนี

นอกจากนั้น ประเด็นการสร้างความมั่นคงในอิรัก ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสรุปลงในรูปแบบของความไม่มั่นคงและความรุนแรงนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น ผลการเลือกตั้งกลางเทอมของสหรัฐฯ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2549 ซึ่งพรรครีพับลิกันของประธานาธิบดีบุชพ่ายแพ้ในการเลือกตั้ง ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลสหรัฐฯ ในปัจจุบัน นอกจากนี้ ประเด็นอิรักยังส่งผลถึงประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ ของอิรัก ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ผู้อพยพชาวอิรักจำนวนมากที่เดินทางไปยังประเทศจอร์แดน ซีเรีย และประเทศอื่น ๆ รวมถึงความแตกต่างทางความเชื่อทางศาสนาซึ่งเป็นปัจจัยในการดำเนินนโยบายของประเทศเหล่านี้ต่ออิรักด้วย

จากการศึกษาและติดตามเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอิรักมาโดยตลอด ทำให้เห็นแนวโน้มในอนาคตเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่ศึกษาที่ว่า สถานการณ์ความรุนแรงในอิรัก ไม่ว่าจะเป็นการต่อสู้ระหว่างกองกำลังติดอาวุธจากหลายฝ่ายกับกองกำลังของรัฐบาลอิรักและฝ่ายพันธมิตรหรือความรุนแรงและการสู้รบระหว่างกลุ่มศาสนาที่ถือสำนักคิดที่ต่างกัน ตลอดจนการโจมตีและการบุกจับชาวต่างชาติเป็นตัวประกันของกลุ่มก่อการร้ายต่าง ๆ ในอิรัก ซึ่งอาจเรียกได้ว่า **สงครามกลางเมืองของอิรัก** มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น และอาจจะขยายวงไปสู่ประเทศใกล้เคียง เช่น ซาอุดีอาระเบีย ซีเรีย ด้วย ซึ่งปัญหาความมั่นคงในอิรัก เป็นปัญหาที่ยังคงเป็นภัยคุกคามภูมิภาคตะวันออกกลางทั้งหมด โดยเฉพาะต่อประเทศที่มีชายแดนติดกับอิรัก จะต้องเฝ้าติดตามอย่างใกล้ชิด อย่างไรก็ดี ทุกฝ่ายต่างแสดงให้เห็นถึงการต้องการความสนับสนุนและความช่วยเหลืออย่างแท้จริงจากประชาคมโลก และจากองค์การสหประชาชาติ (UN) และแม้จะมีการเลือกตั้งตามแนวทางประชาธิปไตยและสามารถจัดตั้งรัฐบาลถาวรของอิรักได้แล้ว แต่ก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่าจะสามารถฟื้นฟูสันติภาพและเสถียรภาพในอิรักได้อย่างทันทีทันใด ซึ่งอาจจะใช้ระยะเวลาอีกยาวนานจึงจะสามารถเกิดสันติภาพใน**สงครามกลางเมืองครั้งนี้**และเสถียรภาพอย่างแท้จริงได้ในสังคมอิรัก ดังจะเห็นได้เห็นจากเหตุการณ์และความรุนแรงยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในอิรัก